

Роль історичної свідомості сучасної студентської молоді в процесі соціалізації особистості

Розглядаються проблеми, пов'язані з формуванням духовного світу особистості в процесі навчання та виховання, набуття нею власного досвіду, засвоєння соціальних ролей; виявляються різноманітні питання, що стосуються ролі історичної свідомості в процесі соціалізації особистості. Зроблено висновок, що соціалізація – це не тільки зрілість особистісних рис молодого людини, але й залучення індивіда до системи суспільних зв'язків і залежностей.

Ключові слова: історична свідомість, соціалізація особистості, студентська молодь.

У духовному виробництві виникають, розвиваються і відмирають різні духовні відносини. Немає жодних підстав зводити всю нескінченну їхню розмаїтість лише до політичних, правових, світоглядних, моральних, суб'єктами яких зазвичай є не індивіди, а спільноти. Поряд із зазначеними необхідно виділяти й історичні відносини, які синтезуються й аналізуються історичною свідомістю та фіксуються історичною пам'яттю.

Як підкреслював Г.–Г.Гадамер: «Історична свідомість знає про іншість іншого, про те, що відбулося в його іншості, так само добре, як і розуміння «Ти» знає це «Ти» у ролі особи. В минулому як у власному іншому, воно шукає не окремих випадків певної загальної закономірності, а історично неповторного. Однак, претендуючи у визнанні цієї неповторності на цілковитий злет над своєю власною зумовленістю, історична свідомість робиться жертвою діалектичної видимості, оскільки насправді вона прагне стати ніби володарем минулого. Тут не має потреби в спекулятивних претензіях із боку філософії світової історії – як ідеал завершеного Просвітництва це може стати своєрідним маяком для історичної науки, яка йде шляхом свого досвіду, що й сталося, наприклад, із Дільтеєм. У нашому аналізі герменевтичної свідомості ми розкрили діалектичну видимість як породження історичної свідомості, що відповідає діалектичній видимості завершеного у знанні досвіду, показавши, що ідеал історичного Просвітництва є чимось нездійсненим. Хто поклався на об'єктивність своїх методів і заперечує свою власну ж історичну зумовленість, помиляється, вважаючи себе за вільного від пересудів; він зазнає на собі могутності пересудів, що панують над ним без усякого контролю з його боку, подібне до якоїсь *vis a tergo* (прихованої сили – В.В.). Хто не бажає

усвідомити судження, що над ним панують, той не спроможний правильно зрозуміти те, що являється йому в світлі подібних суджень» [1, с.334–335].

В межах історичної свідомості виникають і набувають подальшого розвитку як буденне пізнання історичних процесів, так власне і наука історія, її когнітивні завдання, способи і прийоми, вся логіка історичного дослідження. У контексті наявних форм суспільної свідомості саме історична свідомість дозволяє осягнути все різноманіття форм, що склалися стихійно або утворені наукою, в яких суспільство усвідомлює (відтворює і оцінює) своє минуле, свій рух у часі.

З огляду на це, історичній свідомості, так само, як і духовній сфері життя суспільства загалом, притаманні динамізм, постійна змінність, самоорганізація в поступі історичного процесу. Тому структуризація історичної свідомості продовжується дотепер. Цей феномен охоплює історичні знання, розуміння й ставлення людей до історичного минулого.

Можна погодитись з авторами, що розглядають історичну свідомість як складову суспільної і характеризують їх спільними рисами. Наголосимо на тому, що свідомість постійно розвивається і має певні особливості [2, с.92–94].

Першою особливістю історичної свідомості, на думку В.Воловика, є те, що вона постає у якості невід'ємної частини усіх форм суспільної свідомості. Дослідження будь-якої форми суспільної свідомості так чи інакше передбачає вивчення історичної свідомості. Аналіз філософської свідомості, наприклад, неможливий у відриві від дослідження історичної свідомості, оскільки виникнення філософії пов'язане з роздумами людини про природу, суспільство і про себе. Вона замислюється над питаннями про походження світу, що її оточує, і дає відповіді на них (тут не важливо, що ці відповіді спершу мали форму міфу). Це, в свою чергу, збуджувало інтерес до минулого. Сприймаючи практичну важливість, що часується з минулим, люди передавали з покоління в покоління те позитивне, що накопичувалося століттями. Так у них виникла свідомість історичного минулого, свого місця в історичному процесі. Але цей початок проявляється разом зі становленням філософської свідомості.

Друга особливість історичної свідомості – вона є формою відзеркалення діяльності людей, що реалізувалась у минулому і представлена певними результатами, які для кожного нині діючого покоління існують об'єктивно у їх сьогоденні, безпосередньо впливаючи на характер матеріальної та духовної діяльності. Тому у її структурі, окрім уявлень, ще присутні відчуття і сприймання як образи речей, предметів, явищ, що безпосередньо впливають на людей.

Третя особливість історичної свідомості – вона включає в себе уявлення про минулі соціальні потреби, цілі, ідеали, цінності, що не співпадають з соціальними потребами, цілями, ідеалами поколінь, що живуть і діють нині. При цьому різниця посилюється в міру розгортання історичного процесу. Це нам добре відомо завдяки так званому конфлікту поколінь.

Четвертою особливістю історичної свідомості є те, що вона відзеркалює минуле буття, яке постійно переосмислюється з позицій сьогодення. Це не завжди сприяє посиленню адекватності образів і уявлень, що складають тканину історичної свідомості, предметам, і, у першу чергу, – явищам історичного буття. Прикладами цього можуть бути спроби неодноразового «переписування» історії нації задля революційної доцільності або в угоду класових сил, олігархічних груп, що прийшли до влади.

Історична свідомість є узагальненим уявленням про людину і суспільство в їх спільній еволюції на конкретних історичних етапах. Вона

відтворює історичні знання соціуму – відомості про власне походження, головні події, життя та діяльність видатних людей і є неодмінними духовними цінностями певної спільноти.

Відтак у духовному світі сучасної студентської молоді *історична свідомість виявляється сукупністю ідей, поглядів, відчуттів, уявлень, прагнень, настроїв тощо, які дозволяють сприйняти й оцінити минуле в усьому його розмаїтті*. Історична свідомість охоплює різні за значенням і важливістю події, вбираючи в себе не тільки систематизовану інформацію (в основному через систему освіти), але й неупорядковану (через засоби масової інформації, художню літературу), орієнтація на яку визначається особливими інтересами особистості. Провідну роль у функціонуванні історичної свідомості відіграють випадкова інформація, часто опосередкована культурою оточуючих особу людей, а також певною мірою традиції, звичаї народу, країни, держави.

Отже, в надзвичайно складній структурі духовного світу сучасної студентської молоді, до якого належить й історична свідомість, остання виявляється не менш складною та розмаїтою. Незважаючи на це, видатному німецькому філософу К.Ясперсу вдалося досить ґрунтовно описати сучасну історичну свідомість. З його погляду, основними рисами цього унікального феномену в наш час є: критичне дослідження історії; всебічність і точність дослідницьких методів; осягнення нескінченного сплетіння каузальних факторів; розуміння історії як незавершеного процесу, що розвивається, складовою якого є сьогодення; прагнення перегляду всіх цілісних картин історії, які нині є у розпорядженні людства для створення всеохоплюючої історичної картини світу; подолання суто естетичного ставлення до історії; орієнтація на єдність людства, яка є тепер більш глибокою і конкретною, ніж дотепер; розуміння нерозривності історії та сучасності [3, с. 271–276].

Для чіткішого розуміння місця й ролі історичної свідомості в структурі духовного світу сучасного студентства постає необхідність виокремити в ній різні сегменти, рівні, форми, функції тощо. Водночас структуру історичної свідомості слід здійснювати, враховуючи її тісний взаємозв'язок з іншими формами суспільної свідомості. Тому *в структурі духовного світу сучасної студентської молоді історична свідомість повинна розглядатися в двох основних аспектах – як вимір загального і як вимір одиничного у суспільному житті*. Інакше кажучи, слід звертати увагу не тільки на її зв'язок з основними компонентами духовного життя суспільства – духовну діяльність, духовне виробництво, духовні відносини, духовне спілкування, духовні цінності тощо. Не менш важливим є розкриття взаємодії історичної свідомості з елементами духовного світу особистості, насамперед з її відчуттями, емоціями, почуттями, волею, розумом, переконаннями, пам'яттю та іншими.

Щодо структуризації історичної свідомості, то історичний ракурс проблеми дозволяє виділити в ній два основних сегменти – історичних знань та історичного пізнання. Структуру історичних знань репрезентують насамперед уявлення та погляди людей на своє минуле, на події, які вже відбулися, а також на пізнавальну діяльність, наслідком якої є набуті знання.

Вже початкові етапи формування історичної свідомості містять пізнавальну діяльність членів суспільства, яка відбувається стихійно і дає синкретичний результат – *історичне знання* про світ. В цих знаннях оформлюються уявлення про зафіксовані прояви сталості й змінності, періодичності й циклічності процесів минулого. Тут практично ще не

увиразнено давність минулого, його хронологічність, послідовність і причинно-наслідковий зв'язок, відсутні авторство знань і прагнення їх достовірності. Основними рисами стихійного етапу розвитку історичної свідомості є відсутність спеціальних текстів, цілком орієнтованих на опис або обговорення послідовності подій минулого; відсутність чіткої хронології; розуміння причин залежності подій; наявність інтересу до минулого на підставі виділення стандартів поведінки, норм моральності, зразків мудрих рішень, гідних наслідування. Проте виникнення й оформлення історичного інтересу створює передумови для переходу до «свідомої» фази в розвитку історичної свідомості, тобто до історичного пізнання.

Як раціонально організований процес, наукове *історичне пізнання* не виключає безперервного стихійного процесу відображення в свідомості людей минулого як накопичення досвіду і вивчення фактів історичної науки про давно минулі події та процеси. Так природним чином, під впливом подій теперішнього, розвивається і трансформується історична свідомість суспільства, окремих соціальних спільнот і груп, у тому числі і студентської молоді. Цьому сприяють зусилля педагогів середньої і вищої школи, які реалізують передачу новому поколінню тих елементів історичного знання, котрі створюють в свідомості окремої людини цілісну картину розуміння світу, що розвивається. Однією з функцій цієї підсистеми в історичній свідомості суспільства загалом і студентської молоді зокрема є передача знань через предметне вивчення розділів історичної науки – всесвітньої історії, історії України та інших – тобто, через соціально організований, а не стихійний канал.

Класифікація рівнів історичної свідомості в структурі духовного світу сучасної студентської молоді може відбуватися двома шляхами. Перший – за рівнями наукового знання – теоретичного та емпіричного. Теоретичний рівень історичного наукового знання – філософія історії – виконує метатеоретичну функцію в історичній свідомості. Саме на цьому рівні розкривається природа всього історичного процесу загалом. Емпіричний рівень охоплює основний масив історичного знання і відображає реальний процес історії людства. Він репрезентований у формі емпіричних описів та узагальнень і в нашій вітчизняній літературі позначається терміном «історіографія».

Другий підхід до класифікації – традиційний. Він об'єднує три рівні історичної свідомості, що відповідають формуванню образу минулого:

- 1) позаосвітній (побутовий), пов'язаний з індивідуальним досвідом і соціальним оточенням кожної особи;
- 2) освітній, зумовлений певною системою поглядів на минуле;
- 3) науковий, що ґрунтується на теоретичному осмисленні історичного процесу.

На кожному рівні історична свідомість базується на визначеному колі історичних знань, причому в реальному житті науково-історичні знання не завжди відіграють вирішальну роль. Чим вищим є рівень історичної свідомості, тим більше в ній історичних знань, включених у наукову картину світу.

Пізнання місця і значення історичної свідомості в структурі духовного світу сучасної студентської молоді ускладнюється тим, що предметом аналізу є не якісні характеристики елементів різних сфер соціуму, а лише один аспект, інваріант усіх соціальних феноменів – їх розвиток у часі. Зміни минулого теперішнім, теперішнього майбутнім в умовах переходу кожного з них в «своє інше» історична свідомість фіксує на предметному полі інших форм суспільної свідомості. *Об'єкти історії* – це конкретні

історичні процеси, події з їх конкретними учасниками – суб'єктами різних рівнів – від індивіда до держави. Історичне бачення виділяє лише змінність у часі їх якості, хронологічну послідовність, часове буття. Діяльність історика–дослідника – це опосередковане створення за побічною інформацією (за текстами) опису вже неіснуючого об'єкта, який пройшов свій шлях трансформації у часі раніше, до його вивчення.

Але як би не було важко досліджувати об'єкти історії, структуризація історичної свідомості дозволяє більш виразно досягнути співзалежності її елементів із структурними компонентами духовного світу сучасної студентської молоді.

Звернення до проблем, пов'язаних з формуванням духовного світу особистості в процесі навчання та виховання, набуття нею власного досвіду, засвоєння соціальних ролей виявляє різноманітні питання, що стосуються ролі історичної свідомості в процесі соціалізації особистості. Як відомо, через *соціалізацію* забезпечується спадкоємність суспільного буття, засвоєння індивідом досягнень певної культури. Одночасно, будучи процесом засвоєння індивідом історичних надбань соціуму, соціалізація є формою безпосередньої соціальної самореалізації індивіда. Тому вона буває тим успішніша, чим активніше відбувається участь індивіда у суспільних справах.

Є всі підстави стверджувати, що соціалізація – це не тільки зрілість особистісних рис молодого людини, але й залучення індивіда до системи суспільних зв'язків і залежностей. Індивід стає їх реальним суб'єктом, а соціалізація триває все життя людини. Процес формування людської особистості є історично обумовленим, оскільки відбувається не тільки формування історично–конкретної особистості конкретного суспільства, а й існує зворотній вплив – риси особистості впливають на історично наявне суспільне буття.

Міжнародна комісія з освіти для XXI століття, що працює у межах ЮНЕСКО, у 90–х роках минулого століття провела ряд цікавих міжнародних конференцій, наслідком яких у 1997 році стала спеціальна доповідь «Освіта: прихований скарб», в якій визначалися загальні перспективи розвитку освіти у майбутньому. На міжнародному форумі «Європейська програма перетворень в освіті XXI століття» (Палермо, вересень 1997 р.) зі спеціальною доповіддю виступив генеральний директор ЮНЕСКО Федеріко Майор. Говорячи про основні проблеми сучасної освіти у світі, він звернув увагу на суттєві порушення в історичному наслідуванні соціальних і моральних норм, що породжує кризу ціннісно–змістовної, культурної і національної самоідентифікації. Саме тому, вважає Ф.Майор, освіта має базуватися на історично сформованій національній ідеї і бути спрямованою на захист національної самосвідомості, що забезпечує установлені системи освіти від необережних запозичень і руйнівного епігонства.

В Україні 25.06.2009 року Колегією Міністерства освіти і науки України було схвалено основні принципи національного виховання студентської молоді [4]. В концепції зазначено, що національне виховання як система поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, створена впродовж віків українським народом, покликана формувати світоглядні позиції та ціннісні орієнтири молоді. Національна ідея об'єднує й консолідує суспільство, сприяє виробленню активної життєвої позиції молодого людини, становленню її як особистості. Національний характер виховання полягає у формуванні людини як громадянина України незалежно від етнічного та соціального походження, віросповідання та передбачає створення спільноти самодостатніх людей, які об'єднані національною

ідеєю та оберігають свої цінності й свободи. Національне виховання має стати фундаментом становлення світогляду молодого людини, на якому формуються фахові знання та професійна відповідальність. Національне виховання студентської молоді ґрунтується на принципах:

- ✓ демократичності – визнанні академічною спільнотою права кожного на свободу виявлення своєї творчої індивідуальності, усунення авторитарних методів виховання;
- ✓ гуманізації – створенні умов для особистісної самореалізації, формуванні людяної, щирої, доброзичливої, милосердної особистості;
- ✓ єдності навчальної та виховної діяльності – консолідації студентства та науково–педагогічних працівників у єдину академічну спільноту, об'єднану спільною мораллю та ідеями;
- ✓ послідовності, системності і наскрізності – привнесенні виховних аспектів у всі форми освітнього процесу, зв'язок виховання з життям, трудовою діяльністю народу та продуктивною працею;
- ✓ диференціації та індивідуалізації виховного процесу – врахуванні у виховній діяльності рівнів фізичного, духовного, психічного, соціального, інтелектуального розвитку студентів, стимулюванні їхньої активності та розкритті творчої індивідуальності;
- ✓ єдності теорії та практики – реалізації набутих студентами знань, умінь і навичок на практиці, включаючи самовряду та громадську діяльність;
- ✓ природовідповідності – врахуванні багатогранної і цілісної природи людини, вікових та індивідуальних, соціально–психологічних особливостей студентів;
- ✓ пріоритету правової свідомості – вихованні поваги до конституційних прав та свобод людини [4].

Зазначимо, що процес соціальної адаптації молодого людини до нових соціальних реалій має свої особливості і відбувається дещо інакше, ніж у старших поколінь, що вже мають життєвий досвід «боротьби» за соціальне та фізіологічне існування. Молодь, як виявляється, не має ускладнень, пов'язаних з особистісним минулим досвідом, стереотипами поведінки, оскільки найважче в процесах адаптації замінити один досвід особистого життя на інший. У молоді взагалі, студентської так само, адаптація, як правило, співпадає з соціалізацією. Тим самим *студентська молодь, молоде покоління взагалі, має соціально–психологічні переваги над старшими віковими групами*: кращу адаптаційність до змін, більш високу мобільність, ринковоорієнтовну ментальність – базу, на яку має спиратися соціальна політика.

Визначальними факторами адаптації молоді є панівні суспільні цінності, серед яких фундаментальне значення має самоідентифікація, сформована конкретними ідеалами та цінностями, здобутими попереднім історичним досвідом суспільства. У процесі адаптації цінності та ціннісні орієнтації постають як історично сформована основа механізмів регуляції соціальної поведінки, соціальної адаптації особистості, її саморегуляції. Також треба враховувати, що ціннісна структура молодих людей перебуває у стані її становлення, основний вплив на яку має розмаїття процесів, що відбувалися та відбуваються в суспільстві.

Процес соціалізації молодого людини має свої особливості. Він відбувається завдяки дії різних чинників – різними за своїм походженням, складністю, ступенем і спрямованістю впливу на цей процес. Усю сукупність чинників, які *детермінують адаптацію особи* можна умовно поділити на дві групи:

1) чинники, що базуються на індивідуальних психічних властивостях особистості, формують ці індивідуальні особливості – її потреби, мотиви, інтереси, інтуїцію, рівень прагнень; соціальні «ресурси», тобто ті об'єктивні умови, що характеризують індивідуальні можливості людини, серед них: вік, стать, освіта, соціальне походження, соціальні зв'язки тощо;

2) чинники, що безпосередньо визначають рівень розвитку соціальної спільноти, соціального середовища певної особистості, систему відносин у ньому.

Здебільшого вирішальну роль відіграє друга група чинників, яка несе конструктивний позитивний зміст. В молодіжному середовищі мають місце різноманітні стратегії поведінки – залежно від того, які саме адаптуючі механізми набули чинності. Оскільки для суспільства, що трансформується, характерним є розгубленість та неспроможність молоді до індивідуальної адаптації, спостерігається поширення «стратегії втечі» від повсякденності. Пріоритетною антитезою такої стратегії маємо визнати «стратегію раціональної адаптаційності» та самовідповідальності, що спирається на історичну свідомість, яка за своєю формою існування суперечить стратегії втечі від повсякденності.

Раціональна адаптація передбачає позитивне ставлення до свого соціального місця, статусу, своєї ролі в суспільстві. Позитивне ставлення до своєї роботи, бачення свого місця в системі суспільного виробництва, історичного поступу соціуму визначає ступінь сприйняття нових соціально-економічних відносин та адаптації в трансформаційному соціумі, надихає на оптимістичні прогнози щодо свого майбутнього та загального розвитку суспільства, держави.

Повнота і глибина залучення молоді до скарбниці світового історичного досвіду залежить від приєднання особи до національного історичного досвіду, який змістовно повинен збільшуватися під час навчання щодо визначення місця свого народу серед інших народів. Оскільки сучасний світ став світом націй, національних міжнародних відносин, історично сформована національна освіта стає наріжною для людської цивілізації XXI століття.

XIX століття увійшло в історію людства як епоха класичного капіталізму. Змінивши дикість на варварство, європейська цивілізація несла людству надію на краще, розумно облаштоване майбутнє. Але суспільство, спрямоване на задоволення потреб (іноді примх) людини, згодом розкололося на безліч атомарних індивідів, не пов'язаних між собою ідеями миру, свободи, боротьби за краще існування. Суспільство, в якому не було вже зв'язку і цілісності, сприяло відокремленню індивідів. Ідея раціонального ставлення до природи виявила бездуховність у ставленні і до людини. Експлуатація природи знайшла своє продовження в експлуатації людини людиною як бездуховної речі. В цей час мислителі Заходу і Сходу сходяться на тому, що переживання розриву в людських відносинах і взаємне відчуження стало причиною фрагментарності свідомості людини. А трагедія останньої в тому, що вона не знаходить можливості скласти ці фрагменти воедино.

Проблема *відчуження* вперше була виявлена Г.Гегелем, який описав її у трьох видах: втілення ідеї у форму свого інобуття; опредмечування об'єктивного духу в громадських інститутах; уречевлення суб'єктивного духу в процесі і результатах людської діяльності. К.Маркс конкретизував цю проблему, розглядаючи її через історично сформовані суспільні економічні відносини у формі історично відтвореної відчуженої праці. Здійснюючи аналіз ринкового способу виробництва, він показав, що і сус-

пільство розвивається як товарно-грошові відносини та владні структури, які охороняють їх. Тим самим, визначивши відчуження як втрату людиною самої себе, через перетворення її на товар, Маркс зробив важливий висновок про аномальність даного явища, оскільки навіть саму себе людина починає усвідомлювати суто через грошове самовизначення: «скільки я коштую?». Тому марксизм вважав за потрібне зробити суспільство людям, а людину суспільною.

Процес персоніфікації суспільних відносин і персоніфікації людей перетворює відносини між людьми на безособовий функціональний зв'язок двох живих машин, які обслуговують одна одну. Як висловився Е.Фромм, роботодавець використовує робітника, що працює за наймом; торговець – своїх покупців. Кожен є предметом споживання для когось. Однак, апологія пролетаріату як сили, здатної подолати відчуження (і теоретично, і практично), виявила, що диктатура пролетаріату та домінування пролетарського способу життя в процесі перетворення усіх людей на робітників не знімає відчуження, а лише видозмінює його форму. *Особистість не може бути самодостатньою, перебуваючи соціально та економічно в залежності від примхливої волі інших людей*, вона перетворюється на пристосуванця стосовно мінливої думки більшості, втрачає самоусвідомлення власної самовідповідальності. Як наслідок, соціалістичне суспільство виявилось не здатним до творчої самоєволюції, а його існування забезпечувалося переважно за рахунок екстенсивного споживання природи.

Тим самим перехід України до ринкових відносин має суперечливий характер: створюючи підвалини для самодостатнього життя особистості, він супроводжується духовними втратами. Розвиток ринкової економіки формує більш обумовлені зобов'язаннями, жорсткі міжособистісні стосунки. А економічна конкуренція, що потрібна для динамічного розвитку суспільства, подекуди набуває форм жорстокості. Саме тому в країнах з високим рівнем економічного поступу так багато уваги приділяється створенню інституціональних механізмів поєднання господарських і політичних турбот з розвитком духовної культури, з належним рівнем гуманітарного співіснування особистостей. *За визнанням багатьох дослідників даної проблеми основою соціально-економічного розвитку вважається висока духовність*.

Тим самим, гуманізація освіти має сприяти подоланню штучної відокремленості вузькопрофесійних природничих, економічних і техніко-технологічних знань від людинознавчих. Адже приклад Чорнобиля свідчить, що ця катастрофа була не стільки техногенною, скільки гуманітарною як за наслідками, так і за причинами. У цьому зв'язку не можна заперечити і того, що духовно і морально розвинута людина набуває такі звички, які дають їй можливість без особливих роздумів і сумнівів чинити так, як підказує сумління, корегувати свою поведінку згідно з інтересами суспільства, держави, досягати своїх особистих цілей у нерозривному зв'язку із суспільними. Наявність такої поведінки свідчить про моральну зрілість людини, для якої моральні правила стали частиною її духовного образу, а сумління не дозволяє здійснювати вчинки, не сумірні з внутрішніми переконаннями.

У свій час засновник Української академії наук України Володимир Іванович Вернадський, аналізуючи розвиток освіти, підкреслював, що з середини XIX століття почався новий період історії школи. На думку видатного вченого, це зумовлено трьома чинниками:

– швидким зростанням наукового знання та його повсякчасним застосуванням;

- демократизацією суспільного та державного життя;
- широким розповсюдженням культури цивілізованого життя.

В.Вернадський жив так само, як і ми, в період історичного зламу епох, в ситуації соціальної нестабільності. Він невтомно тлумачив можливо-владцям, що освічений і культурний народ – це найнадійніша гарантія бажаного майбутнього суспільства, безпеки і могутності держави. Знання, як результат історичного здобутку людства в усвідомленій індивідом формі, є змістом історичної свідомості. Тому отримані під час навчання знання, які творчо використані у практиці, стають основою культури особистості та суспільства.

Список використаних джерел

1. Гадамер Г.–Г. Истина и метод / Ганс–Георг Гадамер; [Олександр Мокровольський (пер.)]. – К.: Юніверс, 2000. – (Філософська думка). – Т.1: Герменевтика I: Основи філософської герменевтики. – К.: Юніверс, 2000. – 464 с.
2. Воловик В. И. Философия истории: Курс лекций / В.И. Воловик. – Запорожье, 1995. – 152 с.
3. Ясперс К. Смысл и назначение истории / Карл Ясперс ; [М. И. Левина (сост.), М. И. Левина (пер.), П. П. Гайдено (сост.)]. – [2.изд.] – М.: Республика, 1994. – 527 с. – (Мыслители XX века).
4. Про затвердження Концепції національного виховання студентської молоді. [Електронний ресурс]. Рішення Колегії міністерства освіти і науки України від 25.06.2009. Протокол N 7/2–4. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua>

Вашкевич В.Н. Роль исторического сознания современной студентской молодежи в процессе социализации личности

Рассматриваются проблемы, связанные с формированием духовного мира личности в процессе обучения и воспитания, приобретения ею собственного опыта, усвоения социальных ролей; выявляются разнообразные вопросы, которые относятся к роли исторического сознания в процессе социализации личности. Сделан вывод, что социализация – это не только зрелость личностных черт молодого человека, но и вовлечение индивида в систему общественных связей и зависимостей.

Ключевые слова: историческое сознание, социализация личности, студентская молодежь.

Vashkevych, V.M. Role of the historical consciousness of the contemporary student youth in the process of socialisation of an individual

Review of problems connected with formation of a spiritual world of a person in the process of education and upbringing, gain of personal experience, and assimilation of social roles; determined are various issues concerning the role of the historical consciousness in the process of socialisation of an individual. It is inferred that socialisation is not only about maturity of personal features in a young person, but also involvement of an individual in the system of social liaisons and bondages.

Key words: the historical consciousness, socialisation of an individual, the student youth.

Соціальне становлення молоді в умовах сучасного соціуму

Розглядаються особливості соціального становлення молоді в умовах сучасного соціуму. Акцентується увага на ролі чинників, що виникають у результаті системної трансформації в Україні і впливають на ціннісну структуру свідомості молоді, позначаються на процесах соціальної адаптації молоді особистості до нових умов життя.

Ключові слова: молодь, соціальне становлення, соціалізація, соціальні норми і цінності.

Трансформаційні процеси в сучасному українському суспільстві проявляються у комплексі політичних і соціально-економічних проблем, що поєднуються з духовно-ідеологічною кризою. Така ситуація є наслідком руйнування колишньої системи цінностей суспільства та викликана політикою деідеологізації суспільних відносин, що виступила одним із напрямів ліберальних реформ кінця ХХ ст. в Україні. Втрата суспільством на певному етапі свого розвитку соціальних орієнтирів, порушення механізмів передачі соціокультурного досвіду від покоління до покоління, зростання соціальної пасивності і відчуження стали перешкодою для подальших модернізаційних процесів українського суспільства.

Функції інтеграції, підтримки ціннісних нормативів, легітимації суспільних відносин виконує ідеологія. Її стабільне функціонування підтримується механізмом засвоєння індивідами ідеологічних норм, цінностей, тобто найбільш фундаментальних економічних, соціально-політичних, правових, культурних та інших орієнтирів і смислоутворюючих установок. Суспільна аномія, дезінтеграція ідеологічних цінностей ведуть до серйозних негативних наслідків для держави і суспільства. Але найбільшу загрозу вони представляють для молодого покоління.

Сучасне українське суспільство намагається віднайти нову ідентичність, знайти об'єднуючі цінності, ідейні орієнтири життєдіяльності. Ідеологічні орієнтації молоді, що складаються в умовах переважання стихійної ідеологізації, багато в чому розмиті і суперечливі. Крім того, слід зазначити соціальну незахищеність цієї соціальної групи, невизначеність у виборі життєвих траєкторій, труднощі переходу до дорослого життя.

У той же час, у конструюванні ідеосфери соціуму молодь грає важливу роль, оскільки є стратегічним ресурсом суспільства, що багато в чому визначає його майбутнє, бо засвоєні нині молоддю цінності у подальшому стануть цінностями суспільства.